

Spis treści

Wstęp (Bogusław Fiedor)

Część I. Teoretyczne podstawy ochrony środowiska i gospodarowania jego zasobami

Rozdział 1. Problemy ekologiczne w teorii ekonomii – ujęcie retrospektywne

- 1.1. Wstęp
- 1.2. Ekonomia klasyczna a problem ograniczoności zasobów i zanieczyszczenie środowiska
- 1.3. Podstawy teoretyczne i główne kierunki badań nad ekologicznymi uwarunkowaniami wzrostu w ekonomii neoklasycznej i keynesowskiej
- 1.4. W poszukiwaniu nowych podstaw metodologicznych i teoriopoznawczych ekonomicznej analizy ekologicznych uwarunkowań gospodarowania
 - 1.4.1. Analiza bilansu masy (*mass-balance approach*)
 - 1.4.2. Analiza *input-output*
 - 1.4.3. Analiza energetyczna (*energy analysis*)
 - 1.4.4. Entropijność procesów społeczno-gospodarczych
- 1.5. Ekologiczny paradygmat ekonomii a ekonomizacja środowiska
- 1.6. Etyczny wymiar ekologicznych aspektów gospodarowania (*antropocentryzm versus przyrodocentryzm*)
- 1.7. Podsumowanie
- 1.8. Pytania i zagadnienia

Rozdział 2. Ogólna charakterystyka ekonomicznej teorii środowiska (ujęcie neoklasyczne)

- 2.1. Wstęp
- 2.2. Problem ograniczoności i wyboru w gospodarowaniu zasobami środowiska naturalnego
- 2.3. Podstawowe elementy składowe ekonomii środowiskowej
 - 2.3.1. Ekonomiczna teoria wykorzystania zasobów naturalnych
 - 2.3.2. Ekonomiczna teoria zanieczyszczenia i ochrony środowiska
 - 2.3.3. Ekonomiczna teoria zachowania środowiska
- 2.4. Ekonomia środowiska a ekonomia ekologiczna, sozioekonomia i ekonomika ochrony środowiska
- 2.5. Podsumowanie
- 2.6. Pytania i zagadnienia

Rozdział 3. Podstawy ekonomicznej analizy problemu zanieczyszczenia i ochrony środowiska w gospodarce rynkowej

- 3.1. Wstęp
- 3.2. Podstawowe kategorie i twierdzenia efektów zewnętrznych – zanieczyszczenie jako rodzaj niekorzyści zewnętrznych
- 3.3. Zanieczyszczenie i ochrona środowiska z punktu widzenia teorii dóbr publicznych
- 3.4. Zanieczyszczenie i ochrona środowiska a prawa własności i koszty transakcyjne
- 3.5. Zanieczyszczenie środowiska a efektywność gospodarowania, równowaga rynku i optimum Pareto
- 3.6. Analiza kosztów i korzyści
- 3.7. Ochrona środowiska a niedoskonałości rynku
 - 3.7.1. Popyt na czyste środowisko a potrzeba czystego środowiska
 - 3.7.2. Jakość środowiska a problem skali i alokacji w gospodarowaniu jego zasobami

- 3.7.3. Rynkowy mechanizm gospodarowania a trwały rozwój – problem zachowania kapitału naturalnego i sprawiedliwości międzypokoleniowej
- 3.8. Podsumowanie
- 3.9. Pytania i zagadnienia

Rozdział 4. Internalizacja środowiskowych niekorzyści zewnętrznych – istota i metody

- 4.1. Wstęp
- 4.2. Optymalny poziom zanieczyszczenia i działalności ochronnej
- 4.3. Podatek Pigou jako teoretyczna podstawa internalizacji
- 4.4. Podejście „minimalno-kosztowe” – optymalizacja poziomu zanieczyszczenia i działalności ochronnej przez opodatkowanie zanieczyszczenia
- 4.5. Teoremat Coase’a jako podstawa rynkowej optymalizacji poziomu zanieczyszczeń i ochrony środowiska
- 4.6. Możliwości i ograniczenia zastosowania rozwiązań rynkowych (rynku uprawnień do emisji) w ochronie środowiska
- 4.7. Teoretyczne i informacyjne aspekty wykorzystania instrumentów regulacji bezpośredniej dla internalizacji ekologicznych efektów zewnętrznych
- 4.8. Analiza porównawcza bezpośrednich i ekonomiczno-rynkowych metod internalizacji
- 4.9. Podsumowanie
- 4.10. Pytania i zagadnienia

Rozdział 5. Teoretyczne podstawy gospodarowania zasobami naturalnymi

- 5.1. Wstęp
- 5.2. Pojęcie i klasyfikacja zasobów naturalnych
- 5.3. Paradygmat Malthusa i Ricardo – interpretacja klasyczna i współczesna
- 5.4. Rozłożenie dobrobytu społecznego w czasie a użytkowanie zasobów – międzypokoleniowe (intertemporalne, dynamiczne) optimum Pareto
- 5.5. Zasada sprawiedliwości międzygeneracyjnej Rawlsa oraz kryterium utilitarystyczne jako podstawa gospodarowania zasobami
- 5.6. Zasada Hotellinga i koncepcja „technologii - tła” Nordhausa jako ogólne kryteria dynamicznej optymalizacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych
- 5.7. Optymalne wykorzystanie zasobów nieodnawialnych i odnawialnych
- 5.8. Podstawowe problemy związane z eksploatacją *global commons* (publiczne, międzynarodowe zasoby odnawialne)
- 5.9. Podsumowanie
- 5.10. Pytania i zagadnienia

Rozdział 6. Ekonomiczna teoria zachowania przyrody

- 6.1. Rynek (instrumenty ekonomiczne) i państwo a zachowanie przyrody
- 6.2. Wartościowanie komponentów środowiska i strat środowiskowych – istota i metody
- 6.3. Ekonomiczne i pozaekonomiczne wykorzystanie walorów i użytków środowiska – na przykładzie lasów
- 6.4. Koszty i korzyści związane z zachowaniem zagrożonych elementów bioróżnorodności
- 6.5. Gospodarowanie na obszarach szczególnie cennych przyrodniczo
- 6.6. Podsumowanie
- 6.7. Pytania i zagadnienia

Rozdział 7. Ochrona i zanieczyszczenie środowiska a wzrost gospodarczy

- 7.1. Wstęp
- 7.2. Odtwarzanie środowiska jako proces ekonomiczny

- 7.3. Teoretyczna identyfikacja zanieczyszczenia środowiska jako bariery wzrostu
- 7.4. Wzrost ekologicznie i ekologicznie-ekonomicznie zrównoważony
- 7.5. Istota ekonomiczna problemu dynamicznej optymalizacji wzrostu gospodarczego przy występowaniu uwarunkowań ekologicznych
- 7.6. Podsumowanie
- 7.7. Pytania i zagadnienia

Rozdział 8. Teoria trwałego rozwoju (ekorozwoju) jako krytyka neoklasycznej ekonomii środowiska i wzrostu gospodarczego

- 8.1. Wstęp
- 8.2. Geneza koncepcji trwałego rozwoju (*Sustainable Development*)
- 8.3. Istota trwałego rozwoju
- 8.4. Trwały rozwój w ujęciu koncepcji gospodarki okrężnej
- 8.5. Problem trwałości kapitału naturalnego i sprawiedliwości międzygeneracyjnej
- 8.6. Mierzenie trwałości rozwoju – wskaźniki i indeksy ekorozwoju (trwałego rozwoju)
- 8.7. Podsumowanie
- 8.8. Pytania i zagadnienia

Część II. Korzystanie z zasobów środowiska w gospodarce rynkowej

Rozdział 9. Podstawowe zasady i rodzaje polityki ochrony środowiska

- 9.1. Wstęp
- 9.2. Reaktywna a zintegrowana (prewencyjna) polityka ochrony środowiska
- 9.3. Zasada Sprawca Zanieczyszczenia Płaci jako podstawowa zasada polityki ekologicznej w gospodarce rynkowej
- 9.4. Zasada likwidacji zanieczyszczeń u źródła
- 9.5. Zasada ekologicznie zrównoważonego rozwoju
- 9.6. Inne zasady polityki ochrony środowiska
- 9.7. Podstawowe rodzaje instrumentów realizacyjnych polityki ochrony środowiska w gospodarce rynkowej
- 9.8. Polityka ochrony środowiska a polityka ekorozwoju
- 9.9. Podsumowanie
- 9.10. Pytania i problemy

Rozdział 10. Istota i rodzaje regulacji bezpośredniej w sferze zanieczyszczenia i ochrony środowiska

- 10.1. Wstęp
- 10.2. Standardy (normy) emisji, imisji i produktowe
 - 10.2.1. Standardy emisji
 - 10.2.2. Standardy imisji (koncentracji)
 - 10.2.3. Standardy produktowe
- 10.3. Pozwolenia (licencje) prawno-administracyjne
- 10.4. Inne instrumenty regulacji bezpośredniej
 - 10.4.1. Normy technologiczne
 - 10.4.2. Oceny oddziaływań środowiskowych inwestycji i innych działań wywierających wpływ na środowisko
 - 10.4.3. Nakazy i zakazy (w tym dotyczące wyboru technologii) oraz zalecenia ekologiczne
- 10.5. Podsumowanie
- 10.6. Pytania i zagadnienia

Rozdział 11. Ogólna charakterystyka instrumentów ekonomicznych w ochronie środowiska

- 11.1. Wstęp
- 11.2. Instrumenty ekonomiczne – przegląd i kryteria wyboru
- 11.3. Opłaty ekologiczne
 - 11.3.1. Podstawowe pojęcia i klasyfikacja
 - 11.3.2. Opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska
 - 11.3.3. Opłaty za tzw. ilościową degradację środowiska
 - 11.3.4. Opłaty za zanieczyszczanie różnych komponentów środowiska (za jakościową degradację środowiska)
 - 11.3.5. Uwagi o opłatach ekologicznych w Polsce
 - 11.3.6. Opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz za jego ilościową degradację
 - 11.3.7. Opłaty za zanieczyszczanie środowiska (poszczególnych jego komponentów)
- 11.4. Odpowiedzialność ekologiczna i kary ekologiczne (bodźce finansowe dla egzekucji prawa)
- 11.5. Zbywalne prawa do emisji zanieczyszczeń
- 11.6. Inne instrumenty ekonomiczne: dotacje, opłaty użytkowe, opłaty produktowe, depozyty ekologiczne, zastawy ekologiczne, ubezpieczenia ekologiczne
 - 11.6.1. Dotacje
 - 11.6.2. Opłaty użytkowe
 - 11.6.3. Opłaty produktowe i depozyty ekologiczne
 - 11.6.4. Zastawy ekologiczne
 - 11.6.5. Odpowiedzialność i ubezpieczenia ekologiczne
- 11.7. Instrumenty ekonomiczne a finansowanie ochrony środowiska – istota i zasadność istnienia celowych funduszy ekologicznych w gospodarce rynkowej
- 11.8. Metody finansowania ochrony środowiska i ich zgodność z ogólnymi zasadami gospodarki rynkowej
- 11.9. Podsumowanie
- 11.10. Pytania i zagadnienia

Rozdział 12. Instrumenty regulacji bezpośredniej i ekonomicznej w gospodarowaniu zasobami

- 12.1. Wstęp
- 12.2. Specyfika regulacji bezpośredniej i ekonomicznej w gospodarowaniu zasobami
- 12.3. Instrumenty regulacji bezpośredniej
 - 12.3.1. Koncesje, kontrakty i inne formy reglamentowania dostępu do zasobów
 - 12.3.2. Metody i instrumenty związane z gospodarką przestrzenną
- 12.4. Instrumenty regulacji ekonomicznej
- 12.5. Konserwatorskie formy ochrony przyrody
- 12.6. Metody i instrumenty ochrony *global commons*
- 12.7. Aspekty społeczno-etyczne gospodarowania zasobami naturalnymi
- 12.8. Podsumowanie
- 12.9. Pytania

Część III. Globalne problemy ekologiczne oraz globalne aspekty transformacji systemowej

Rozdział 13. Międzynarodowe i globalne uwarunkowania oraz skutki ekologiczne procesów gospodarczych

13.1. Wstęp

13.2. Internacjonalizacja i globalizacja współczesnego kryzysu ekologicznego

13.2.1. Ocieplenie klimatu i pozostałe globalne zagrożenia ekologiczne

13.2.2. Wyczerpywanie się zasobów podstawowych surowców mineralnych i nośników energii pierwotnej

13.2.3. Zagrożenia w zakresie bioróżnorodności

13.3. Podstawowe formy współpracy międzynarodowej w ochronie środowiska

13.3.1. Najważniejsze ekologiczne porozumienia międzynarodowe

13.3.2. Współpraca międzynarodowa o charakterze regionalnym

13.3.3. Udział instytucji międzynarodowych o charakterze globalnym w rozwiązywaniu problemów ekologicznych

13.4. Handel międzynarodowy a środowisko przyrodnicze

13.4.1. Współzależności między handlem środowiskiem i wzrostem gospodarczym – charakterystyka ogólna

13.4.2. Konkurencyjność międzynarodowa a instytucjonalne ekologiczne ograniczenia handlu

13.5. Podsumowanie

13.6. Pytania i zagadnienia

Rozdział 14. Problemy ekologiczne w procesie transformacji od gospodarki centralnie sterowanej do rynkowej w Polsce

14.1. Wstęp

14.2. Systemowe przyczyny degradacji środowiska przyrodniczego w gospodarce centralnie sterowanej

14.3. Polityki makroekonomiczne a zmniejszenie uciążliwości ekologicznej gospodarki

14.4. Restrukturyzacja gospodarki a środowisko

14.5. Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych a środowisko

14.6. Celowość i zakres wsparcia publicznego w ochronie środowiska w okresie transformacji systemu gospodarczego

14.7. Druga (II) Polityka Ekologiczna i jej relacja do polityki przemysłowej, energetycznej i innych polityk sektorowych

14.8. Podsumowanie

14.9. Pytania i zagadnienia

Spis rysunków

Spis tabel

Bibliografia

Indeks